

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Elanike suhtumine
mahepõllumajandustoodetesse ja
geneetiliselt muundatud
põllumajandussaadustesse
(elanike küsitlusuuringu tulemused)

Tallinn 2005

Projektgrupi koosseis: M. Reiman, K. Laid
Vastutav täitja: Lia Lepane

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
1. MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKUD TOIDUAINED NING ELANIKE SUHTUMISED JA EELISTUSED	5
1.1. Elanike teadlikkus mahepõllumajanduslikest toiduainetest.....	5
1.2. Toidukaupade ostuotsuse jaoks olulised tegurid tarbijale.....	7
1.3. Informeeritus toidukaupade märgistest ja nende jälgimine	10
1.4. Informeeritus mahe- ja tavatoidu erinevustest ning tarbijate eelistused	15
1.5. Mahetoidu ostmine ja nõudlus	19
1.6. Mahetoidude müügikohad, tarbijale vastuvõetav hind ja ostmist mõjutavad tegurid..	24
2. ELANIKE TEADLIKKUS JA SUHTUMINE GENEETILISELT MUUNDATUD PÕLLUMAJANDUSSAADUSTESSE	30
2.1. Informeeritus geneetiliselt muundatud organismidest	30
2.2. Suhtumine geneetiliselt muundatud kultuuride kasvatamisse.....	30
2.3. Huvi osta geneetiliselt muundatud põllumajandussaadusi.....	31
2.4. Elanike hinnangud GMO-sid sisaldavatele toiduainetele ja nende ohtlikkusele	32
KOKKUVÕTE.....	38
LISA 1 Küsitlustulemuste protsentjaotused	
LISA 2 Küsitlustulemuste protsentjaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes	
LISA 3 Küsitletud kogumi iseloomustus	

SISSEJUHATUS

Käesolev töö on teostatud Põllumajandusministeeriumi tellimusel ja läbi viidud Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) poolt ajavahemikul veebruar - märts 2005. a.

Töö eesmärgiks oli selgitada välja mahepõllumajanduslike toiduainete kuvand ja elanike teadlikkus mahetoidust. Samuti uuriti elanike suhtumisi ja hoiakuid geneetiliselt muundatud toiduainetesse. Uuringu tulemusi on võrreldud EKI eelnevate uurimistöödega.

Käesoleva **töö ülesanded** olid järgnevad:

I

- analüüsida Eesti elanike teadlikkust mahepõllumajanduslikest toiduainetest;
- uurida elanike huvi toidukaupade märgistuste vastu, märgistuste jälgimist, nende tähtsust ostuotsuse (valiku) tegemisel ja tähendustest arusaamist (sh. Mahemärgist);
- selgitada välja elanike teadmised mahe- ja tavatoidu erinevuste kohta;
- uurida mahetoodete ostueelistusi, ostmiste või mitteostmiste põhjusi ja huvi konkreetsete mahetoodete vastu;
- selgitada välja mahetoitude müügikohtade eelistused;
- uurida, millist hinda on elanikud valmis maksma mahetoitude eest, nn hinnaelastsust;
- analüüsida mahetoitude ostmist mõjutavaid tegureid;

II

- uurida tarbijate suhtumisi ja hoiakuid geneetiliselt muundatud toiduainetesse;
- analüüsida elanike infovajadust geneetiliselt muundatud organismide kohta;
- selgitada välja elanike huvi osta geneetiliselt muundatud põllumajandussaadusi.

Töö aluseks on EKI tarbijapaneeli küsitlus, mis viidi läbi veebruaris-märtsis 2005. Küsitluslehed saadeti elanikele posti teel ning vastajatel paluti ankeet täita 5 päeva jooksul ning saata see juurde pandud ümbrikus tagasi EKI-sse. Õigeaegselt ja kvaliteetselt täidetud küsitluslehti laekus kokku 730.

Aruandes on ära toodud küsitluse tulemused vastavalt püstitatud eesmärkidele ja ülesannetele. Antud uuringu valim on piisavalt suur ja esinduslik vanuse (18-74 aastat), soo, rahvuse ja regiooni lõikes, mistõttu on tulemused laiendatavad kogu Eesti elanikkonnale.

KOKKUVÕTE

MAHETOOTED JA MAHEPÕLLUMAJANDUS

1. Mahetoit on elanike arvates vähese lisaainete sisaldusega, looduslik, tervislik, ei sisalda ei taimekaitsevahendite jääke ega geneetiliselt muundatud koostisosi, on kvaliteetne, värske, usaldusväärne ja maitsev ning märgistatud Mahemärgiga. Pole ühtset arusaama hindadest, kuid pigem peetakse mahetooteid kalliteks.
2. Mahetoodete mõiste osas puudub ühtne arusaam elanike ja tootjate vahel. Elanike jaoks on mõiste laiem, ei eristata mahepõllumajanduslikult toodetud toodangut talu- või Eesti toiduainetetööstuste toodangust. Lisaks puudub vene keeles otsene vaste mõistele "mahetoodang" või "Mahemärk", eestikeelsest infost ei saada aru.
3. Teadmised mahepõllumajanduslike põhimõtete kasutamisest tootmises mõjutavad tarbijate ostuotsuseid: neid peab ostuotsuse tegemisel tähtsaks 88% tarbijatest (väga + mõnevõrra tähtis).
4. Eesti tarbijad ei ole hästi kursis toidukaupade märgistustega ja vajaksid lisainformatsiooni. Mahemärgist omab piisavalt informatsiooni viiendik elanikest (22%), soovib aga 7 tarbijat kümnest (70%). Infovajadus on suurem märkide osas, mida tuntakse vähem. Venekeelse info vajadus toidukauba märkide ja märgistuste tähenduste kohta on väga terav, informeeritus kõikidest toidukaupade märkidest on madal. Huvi on aga mitte-eestlastel oluliselt kõrgem võrreldes nn tüüpilise või keskmise Eesti tarbijaga.
5. Toidukauba etiketilt uuritakse eelkõige toote säilivusaega (93% etiketi vaatajatest), nime (80%) ja tootja riiki (66%). Huvi öko-, kvaliteedi või päritolumärgi vastu tunneb iga teine tarbija (47%). Toiduainete GMO sisalduse vastu tuntakse järjest suuremat huvi, etiketilt uurib GMO sisaldust 32% tarbijatest (eelmisel aastal 28%).
6. Elanikel on informeeritus tava- ja mahetoidu erinevustest puudulik. Vaid 11% tarbijatest omab piisavalt infot, 54% omab infot, kuid sellest ei piisa ja 32% ei oma mingit infot. Ainult 3% tarbijatest ei ole vastavast informatsioonist huvitatud, mis näitab teema tähtsust tarbijate jaoks. Puudu on infost, mis seoks Mahemärgi (uue Ökomärgi) mahetoodetega ja selgitaks märgistatud toodete erinevust tavatoodetest.
7. Suur osa Eesti tarbijatest eelistaks ostmisel mahetoitu tavatoidule (51%), tavatoitu eelistaks kolmandik tarbijaist (34%). Geneetiliselt muundatud toit välistatakse täiesti, seda eelistaks osta vaid 1% tarbijatest. Mitte-eestlased on innukamad mahetoidu pooldajad, mahetoitu eelistab 62% mitte-eestlastest ja 47% eestlastest. Mida madalama hariduse ja väiksema sissetulekuga on tarbija, seda enam esineb ükskõiksust toidu valikul, inimesed ei näe toitudel vahet ja/või ostavad seda, mida sissetulekud võimaldavad.

8. Mahetoodanguks peetakse Eestis elanike poolt ka sellist toodangut, mis ei ole toodetud mahepõllumajanduslikult, mistõttu on pooled tarbijatest (51%) enda väitel ostnud eelmise aasta jooksul mahetoitu, kusjuures mitte-eestlased eestlastest enam (63% ja 46%). Eesti tarbijad (eriti mitte-eestlased) liigitavad mahetoodangu alla enda arvates säilitusaineteta valmistatud, puhtad, mahedamaitseelised või Eestis kasvanud – toodetud kaubad. Kõige rohkem on väidetavalt mahetoiduna ostetud köögi- ja juurvilju, millele järgnevad puuviljad, piimatooted, mesi, liha ja piim. Juur- ja köögivilja võibki praegu pidada Eestis mahetoodete sünonüümiks, sest domineerivad väga tugevalt ostetu sortimendis.
9. Huvi mahetoidu vastu on väga suur, 60% tarbijatest soovib seda osta käesoleva aasta jooksul, millele lisandub 37% kahtlejad, kes ei osanud küsitluse hetkel öelda, kuid kelle otsus sõltub teatud tingimustest. Kõige rohkem soovitakse osta köögi- ja puuvilju (75% ja 72% vastanutest). Üle poole vastanutest soovib osta mahepõllumajanduslikult toodetud piima ja -tooteid, mett, liha- ja lihatooteid ning pagaritooteid (54-60%). Õli, ravimtaimi, jahu ja muid kuivaineid sooviks osta veidi alla poole (43-46%) ning moose ja mahlu, maitseaineid ja lastetoite kuni kolmandik vastanutest (27-32%). Mahetoodete ostusoove mõjutab eelkõige keelekeskkond (rahvus): mitte-eestlased on enam huvitatud kogu tootevalikust ja huvi on suurem Põhja- ja Kirde-Eestis, Tallinnas ja suurtes linnades, kus antud rahvusühma osakaal rahvastikus suurem.
10. Mahetoitu jääb ostmata eelkõige kõrgema hinna tõttu (31% lahtisele küsimusele vastanutest). Inimestel puudub mahetoidu kohta informatsioon, samuti ei olda rahul toodete kättesaadavusega (19%) ja ei teata, kust mahetoitu osta (10%). Probleemiks on ka eristatavus muudest toidukaupadest, kuna puudub vastav märgistus või see on liiga väikese kirjaga (10%).
11. Eesti tarbija eelistaks osta mahetoitu suurtest toidukauplustest (44% vastanutest). Üle veerandi tarbijatest (28%) eelistaks ostukohana eripoodi (mahe- või loodustoodete poodi) kaubanduskeskuses. Väikest toidukauplust või otse tootjalt ostmist eelistaks veidi vähem kui veerand tarbijatest (23%). Turgu eelistaks vähem kui viiendik tarbijatest (18%).
12. Pooled tarbijatest on valmis maksma mahetoodangu eest kuni 10% rohkem (55%), neljandik (25%) maksaks tavatoodanguga võrdset hinda ja vaid viiendik (20%) on nõus maksma rohkem kui 11% kõrgemat hinda. Tarbijate hinnatundlikkus ei ole oluliselt vähenenud.
13. Mahetoitu mõjutaks (rohkem) ostma soodne hind (47%), toodete parem kvaliteet (45%) ja info toodete kohta (43%). Kõige suuremasse sissetulekurühma kuuluvaid tarbijaid, kelle teadmised mahetoidust on kõige reaalsemad, mõjutaks ostma parem toodete kättesaadavus, märgistus ja suurem valik.

GENEETILISELT MUUNDATUD PÕLLUMAJANDUSSAADUSED

1. Teave geneetiliselt muundatud organismide olemasolust või puudumisest toidukaubas mõjutab oluliselt Eesti tarbijate ostuotsuseid, GMO-de puudumist toidus peab ostuotsuse (valiku) tegemisel tähtsaks 86% tarbijatest (väga + mõnevõrra tähtis).
2. Toiduainete GMO sisalduse vastu tuntakse aga järjest suuremat huvi, etiketilt uurib GMO sisaldust 32% tarbijatest (eelmisel aastal 28%).
3. Elanikud on GMO-dest ebapiisavalt informeeritud: 59% elanikkonnast ei oma informatsiooni, neist 51% tunneb huvi ja soovib infot saada, kuid 8% ei ole üldse infot huvitatud. 41% elanikest on mingil tasemel informeeritud, kuid neist vaid 8% piisavalt. Võrreldes 2001. aastaga ei ole olukord informeerituse osas oluliselt paranenud. Tase on endiselt madal, huvi aga suur – infot sooviks 84% elanikest.
4. Uuringu järgi ei ole elanikud valmis lubama GMO-sid sisaldavate kultuuride kasvatamist Eestis ja võrreldes 2001. aastaga on elanike eitav suhtumine oluliselt kasvanud. 45% vastajatest on arvamusel, et geneetiliselt muundatud kultuuride kasvatamist Eesti põldudel ei tohiks mitte mingil juhul lubada, kusjuures informeeritud tarbijate suhtumine on oluliselt kategoorilisem. Peaaegu sama palju (42%) on neid, kes leiavad, et selliste kultuuride kasvatamine võiks toimuda range järelvalve all. Vähesed (9%) leiavad, et kasvatamine võiks toimuda sarnaselt tavalise põllumajandusega ning veel vähem on neid, kes on väljendanud soodustavat suhtumist (4%).
5. 46% elanikest ei ostaks kindlasti geneetiliselt muundatud toitu, mis on oluliselt rohkem kui 2001. aastal. Toimunud on põhimõtteline muutus kahtlusest (“võib-olla ostaksin”) kindla eituseni (“kindlasti ei ostaks”). Vaid 2% Eesti inimestest ostaks kindlasti muundtoitu. Oluliselt on vähenenud potentsiaalse tarbijaskonna osa. Informeeritus GMO-dest mõjutab oluliselt tarbijate ostukavatsusi: informeeritud tarbijad väljendavad enam kindlat vastuseisu ja neil on kindlasti oma (eitav) seisukoht.
6. Eesti elanikud peavad põllumajanduskultuuride geneetilist muundamist eelkõige ebaetiliselt sekkumiseks loodusesse (51%) ja see seisukoht ei ole nelja aastaga muutunud. Mida teadlikum on Eesti inimene GMO-dest, seda enam on tema seisukohad välja kujunenud ja seda enam on ta vastu GMO-dele. 49% vastanutest arvab, et tooted võivad mõjuda halvasti tervisele, 40% usub tootmisviisi keskkonnoahtlikkust. GMO-kultuuride kasvatamise kaudu põllumajanduse olukorra parandamine on ebamäärane, elanikel puudub selle kohta arvamusi (54% - “ei oska öelda”). Pooled tarbijatest ei oska öelda, kas GMO tooted on kvaliteetsemad tavalistest (48%) või kas neid sisaldavad toiduained on ohutud (48%), kuid teine pool on seda ei arva (vastavalt 45% ja 47%). GMO toodete kvaliteetsuse argumenti usub vaid 7% ja ohutuks peab neid 5% elanikest.